

ORTA DERECELİ OKULLARDA ÇALIŞACAK OLAN YABANCI DİL ÖRETMENİNİN YETİŞTİRİLMESİNDE VE ÖĞRETMENLİĞİNDE KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Doç. Dr. Cengiz TOSUN (*)

Değerli bilim adamları ve kıymetli konuklarımız,

Biliyoruz ki insanın bulunduğu her yerde sorunlar ve sorunların da çözümleri vardır. Yeter ki biz bu sorunları bilerek üstüne üstüne gidelim ve isteyerek onları çözmeye çalışalım. Sorunların varlığını kabul etmemek ya da onları görmezlikten gelmek böyle davrananları hiçbir vakit haklı çıkarmamış, aksine gelecek kuşakları geriye döndüremez çıkmazlara sokmuştur.

İnsanın insan olmasında en büyük etken olan eğitim gerektiğince önemsenmemiş, yetersiz ellerde zamanın politik amaçlarına, felsefesi bilinmeden alınan sistem ve denemelere kurban edilmiştir. Her türlü aksaklık ve noksanlıklara rağmen asıl görev ve amacını ısrarla sürdürmek zorunda kalan öğretmen sistemsiz sistemde zoraki kaderine terkedilmiş zaman zaman başvurulan geçici önlemlerle hiçbir yere varılamamıştır.

Ben burada daha çok, görevi kendi ülkesinin çocuklarına yabancı dil öğretmek olan öğretmenlerin kendilerine meslek veren eğitim kurumlarındaki öğrencilikle ilgili sorunlarından öncelikle, öğretmen olarak atandıkları ortaokul ve liselerdeki ikinci aşama sorunlarından daha sonra söz ederek çözümleri için bir takım önerileri de birlikte getireceğim.

Her öğrenciyi ilgilendiren barınma, beslenme ve ısınma gibi sorunları dışta tutarsak, adımını attığı ilk günde, yabancı dil öğretmeni olmak isteyen öğrencinin karşılaştığı sorunları şöyle sıralayabiliriz :

(*) Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Öğretim Üyesi.

1. Kalabalık sınıflar :

Özellikle, üst sınırının en çok yirmiye aşmaması gereken bir sınıftaki öğrenci sayısı, yeterli sayıda öğretim elemanı, derslik ve yeterince geniş derslik ve laboratuvar gibi en gerekli öğelerin bulunmaması nedeniyle çoğu kurumlarda kırk-seksen arasında değişmektedir. Ayrıca bu kalabalık sınıflarda öğretim elemanları öğrencileri yeterince tanıyamamakta, yapılan sınavlar sağlıklı olmamakta, sınav kağıtları ve öğrenci ödevleri hakettikleri süre ve öngörülen vakitte okumamaktadır.

Yabancıdil gibi konuşmanın ön planda geldiği, doğru telaffuzun kesin olarak gerektiği, devamlı dikkat ve ilginin istendiği kompozisyon, okuma, çeviri gibi karşılıklı fikir alışverişinin sürekli ve arında yapılması beklenen durumlarda gene bu kalabalık sınıflar bu tür etkinlikleri engellemekte, sonuçta dersler bir konferansa dönüşmekte ve uygulamaya olanak tanımamaktadır.

2. Kitap sorunu

Yabancıdil öğrencisinin kitapları genellikle yurtdışından getirildikleri için pahalıya mal olmakta, sınırlı bütçesi olan öğrenci istese de bazı kitapları alamamaktadır.

Her dersin kitabı yoktur, bu nedenle öğrenci bazı derslerde not tutmakta, okuma listelerindeki çoğu kitapları kurumun genel kitaplığında bile bulamamaktadır. Bir çok kurumda bölüm kitaplıkları ya yoktur, varsa bile kapsam olarak yetersiz kalmaktadır.

3. Öğretim elemanları

Akademik kariyer yapmış öğretim elemanlarının sayısı, olması gereken toplam öğretim sayısının çok küçük bir yüzdesini karşılamaktadır. Hiç olmazsa bir doçent ya da yardımcı doçenti bulunan anabilim dalları şanslı sayılmaktadır. Programlarında bulunan dersleri okutabilecek nitelik ve kariyerde olmayan elemanlar liselerde olduğu gibi haftada otuz saate kadar ders okutabilmektedirler ve bu elemanların çoğu dilini okuttukları ülke ya da ülkeleri henüz görmemiş oldukları gibi kültürlerini de tam olarak tanıma olanağı bulamamışlardır.

4. Araç ve gereçler

Çağdaş eğitim teknolojisinin ürünleri henüz bu kurumlarda yeterince yer almış değildir. Eğitim büyük oranda kitap-defter-kalem, karatahta-tebeşir gibi klasik temel ihtiyaç maddeleriyle sürdürülmektedir. Kurumlara araç-gereç alımı için ayrılan para çokçok yetersizdir. Ayrıca, çağdaş araç ve gereçlerden bazılarının laboratuvar, teyp, kaset, video, projektör vb. gibi bulunmaları halinde bile bunları çalıştıracak ve bakımını yapacak kadrolu teknik elemanı ya da bu tür elemanlar için kadroları yoktur. Bu nedenle bozulan araç kaderine bırakılmakta ya da bu işlerden anlamayan bir hizmetliye teslim edilebilmektedir. Bu bulunması zorunlu olan araç-gerecin yokluğu yüzünden görsel ve işitsel yöntemlerle dil öğrenemeyen, aynı zamanda, ilerde öğretmen olacağı okulda bunları ders aracı olarak kullanması gereken dil öğrencisi iki yönlü yoksun kalmakta, belirli özelliği olan dil dersleri giderek öteki branş derslerine benzemekte ve bunun sonucu olarak öğrencide motivasyon eksikliği görülmektedir.

En azından, bu tür laboratuvar ve çağdaş araç-gereçten yoksun eğitim kurumlarına, öğrencinin öğrenmekte olduğu amaç-dilin ülkesinden önemli bazı meslek derslerini okutmak, doğru telaffuzu öğretmek, kültürlerini tanıtmak üzere akademik kariyerli öğretim elemanları getirilmelidir.

5. Meslek yönünden gelecek kaygısı ve maddi sorun

Üniversiteye girişte büyük çoğunluğun ilk üç sıradaki tercihi olmayan bu bölümün öğrencisi, mezuniyetiyle başlayacak olan geleceği konusunda karamsarlığa düşmekte, öğretmen olarak alacağı parayı haklı olarak az bulmakta, yaptığı araştırmalar sonucu bugün bir üniversite profesörünün maaşının azami 300.000 TL. (375 dolar) olduğunu görüp dehşete düşerek piyasa araştırması yapmaktadır. İyi dil bilen birinin piyasada net 200-400 bin TL. arasında iş bulabildiğini anlayan bu öğrenci, amacını öğretmen olmaya değil dili öğrenip serbest çalışmaya doğru değiştirmektedir. Piyasada iş bulamayıp öğretmen olanlar da mesleği benimsiyememekte, doyum-suz ve isteksiz olup başka işlerin peşinde koşmaktadırlar.

6. Sistemden kaynaklanan sorunlar

Derslerin dönem usulü ve kredili olması, öğrenciyi öteki fakültelerin değişik branş öğrencilerinden farksız kılmaktadır, yani öğ-

retmenlik formasyonu içinde yaşayarak, duyarak ve görerek, karşılıklı iletişim, işbirliği, sosyal çalışma ve dayanışma yollarıyla kazanması gereken öğrenci bunlardan nasibini almadan mezun olabiliyor. Aynı biçimde, bu ortamın hazırlanmasında önemli görevi olan idealist öğretim elemanı da üzerindeki ders yükü çokluğu, okuma, yazma, araştırma ve yayın yapma zorunlulukları ve maddi ve manevi imkansızlık yüzünden özelliği olması gereken yabancıdil öğretmenini yetiştirme eğitimine bütünüyle katılıp yeterli zaman ayıramamaktadır. Dolayısıyla bu da öğrencide motivasyon eksikliği yaratıyor.

Burada altı maddede toplayıp özetlediğim sorunlara elbette ki daha başkaları da eklenebilir, ayrıntılara girilebilir. Ancak ben burada sözü daha fazla uzatmadan öğrencinin öğretmen olarak mesleğe başlamasıyla birlikte ortaya çıkan bu ikinci aşama sorunlarına kısaca değineceğim.

1. Kalabalık Sınıflar

Yabancıdil öğretmenin yeterli sayıda bulunmaması nedeniyle şubelere bölünemediği için sınıftaki öğrenci sayısı 60-80 arasında değişmektedir. Tabii ki derslik sayılarının ihtiyacı karşılayamaması da sınıfların kalabalıklaşmasına yol açmaktadır. Bu arada güncel geçerliliği fazla olan İngilizce sınıflarındaki öğrenci sayısının öteki dil sınıflarına göre çok fazla olduğu da bir başka gerçek olarak karşımıza çıkıyor. Kalabalık sınıflardaki öğrencileri teker teker tanıması imkansız olan, haftada otuz saat dersle en az on sınıfın yazılı ve ödev kağıtlarını okumak zorunda kalan bu yabancıdil öğretmeni hem çevre hem de kendi öğrencileriyle rahatça iletişim kuramamaktadır.

2. Çevresel sorun

Öğretmenin görev yaptığı okulun büyük şehir ya da küçük kasabada olması, turistik yerlere yakınlığı ya da doğa koşulları nedeniyle şehir merkezlerine ulaşımın sorun yarattığı yerlerde bulunması öğrencilerin derse olan ilgisi üzerinde büyük etkindir. Çoğu öğretmenin görev aldığı yerlerin irak ve küçük kasabalar olması buraya atanan yabancıdil öğretmenini sevindirmeyecektir. Buralardaki öğrencilerin yabancıdile karşı olan tutum, davranış ve yaklaşımı ürkek, korkak, tuhaf ve alaycı olmakta, öğrenmekte bir amaç ya da yarar görmeyen öğrenciler yabancıdili bir angarya ya da başbelası olarak nitelendirmektedirler. Tabii ki bu arada var idiye, daha önceki yabancıdil öğretmenin dersi ele alış biçimi, yaklaşımı, öğrenciden beklentisi ve

gerçekleştirebildiği olumlu atılımlarla bazı konulardaki olumsuzluklar da öğrencinin önyargılı yaklaşımına ve motivasyon eksikliğine neden olmaktadır. Derste Türkçe konuşarak yabancıdil öğretmeye kalkan, gerekçe olarak da öğrencilerin anlamayacaklarını ileri süren, çeşitli bakımlardan yetersizlik, isteksizlik ve azimsizlik gösteren öğretmenin kendisi de bu motivasyon eksikliğinin başlıca nedenlerinden biri olabilmektedir.

Çevrede yaşayanların yabancıdili meslek olarak görüp düşünmemeleri, öğrencinin bu dersten zorlanması, çalışmasında çevreden kimsenin ona yardımcı olamaması, sonuçta bütünlemeye veya sınıfta kalması da yabancıdilin sevilip benimsenmesini engelleyen önemli başka bir etkidir.

3. Programda yabancıdile ayrılan haftalık ders saatinin azlığı

Ortaöğretimde haftalık yabancıdil saati ortaokul ve liselerde ortalama üç saattir. Öğretmenin ideal yöntemi kullandığı, her türlü olumsuzluklara göğüs gerdiği, dili öğretmek için çırpındığı kabul edilse bile yabancı dile ayrılan süre çok az olup yaratılmak istenen uygun ortam sağlanamıyor ya da süreksiz ve etkisiz kalabiliyor. Bu kadar az sürede öğretmen, dilin sosyal yönlerine (şarkı öğretmek, oyunlar oynatmak, şiir ve öyküler okutmak, durumlara göre diyaloglar yaptırmak gibi) zaman ayıramıyor çünkü tamamlamak zorunda olduğu bir müfredat vardır.

4. Maddi sorunlar

Bugün devletin öğretmene ödediği maaş piyasa şartlarıyla karşılaştırıldığında gerçekçi olmaktan çok uzak ve çok yetersiz kalmaktadır. Çalıştırılan insana ödenecek para onun meslek ve insan hayatıyla yaşamasına olanak tanımalıdır. Maddi açıdan sıkıntıya sokulan öğretmen meslekten soğutulmakta, adeta başka işler yapmaya itilmektedir.

Yabancıdil öğretmenin sürekli olarak kendini yenilemesi gerekmektedir. Bu nedenle, oldukça pahalı olan yabancıdilde yazılmış kitapları satın alıp okuması, öğrettiği dilin kültür ürünlerini ve insanlarını tanıması, onlarla kültürel düzeyde ilişkilerde bulunması kaçınılmazdır. Maddi yönden yetersiz kalan öğretmen günlük gazeteyi bile alamamaktadır. Maddi sorunu çözümlenmedikçe, görüldüğü gibi öğretmenin kendini yenilemesi, kültür, bilgi ve görgüsünü artırması bir düş olmaktan öteye gidemez. Bir, bir-buçuk aya sığdırılan yoğun-

laştırılmış hizmet-içi kursları bile gene öğretmenden beklenen özveriyle sağlanabilmekte, bu kurslarda, edinilmesi önerilen başlıca kitaplarla öteki araç-gereci öğretmen istese de kendi maaşıyla alamamaktadır. İlgili bakanlığın bu konudaki katkıları çok sınırlı kalmaktadır.

ÖNERİLER :

Önümüze konulan bu tabloyu gördükten sonra aşağıdaki çözümleri, düzelme ve iyileşmeye doğru atılacak ilk adımlar olarak öneriyorum.

1. Eğitim fakülteleri yabancidil bölümlerinde akademik kariyerli öğretim elemanlarının bulunmadığı ya da çok az olarak bulunduğu anabilim dallarına, bu nitelikte eleman sağlanıncaya kadar yeni öğrenci alımının durdurulması.

2. Yeterli sayıda akademik kariyerli öğretim üyesini bünyesinde bulunduran Üniversite ve fakültelerde lisans öğrenci sayısının azaltılarak akademik kariyerli eleman ihtiyacı olan anabilim dalları için yüksek lisans programlarının açılması, açılmışsa bunların yeterli kadro ile donatılması.

3. Yabancidil bölümlerine her türden çağdaş eğitim teknolojisi ürünlerinin sokulması, bunlardan ileri derecede yararlanılması için de eleman yetiştirilmesi ve kadrolu teknik elemanların sağlanması.

4. Lisans düzeyindeki öğrenci sayılarının azaltılarak yüksek lisans yapacaklar için imkan ve teşvik sağlanmalı.

5. Yabancidil bölümlerine, öğretilen amaç dilin ülkesinden yeterli akademik personelin sağlanması ve bunların getirtilmesinde bürokratik engel ve işlemlerin en aza indirgenmesi.

6. Bölüm kitaplıkları kurularak başvuru kitaplarının çoğaltılması, Gör-İşit ve okuma salonlarının açılması, buralara ilgili yabancidillerden film, dergi, gazete, plak, kaset vb. gibi öğrenciye dili öğrenmeyi özendirecek araç-gereçlerden yeterli sayıda sağlanması.

7. Öğretim elemanlarının maddi durumlarının yeterince iyileştirilerek bilime ve bilimadamına olan saygının kazandırılması.

8. Öğretim elemanlarının ders yükü saatlerinin azaltılarak eser vermeğe teşvik edilmeleri sağlanmalıdır. Böylelikle ders kitapları yazılıp basılabilecek, öğrenci okuduğu derslerin kitaplarını bulabildiği

gibi çok daha ucuza maledebilecektir. Aynı zamanda ders kitabı konusundaki dışa bağımlılık azalacak ve ülkemiz dövizden tasarruf edecektir.

9. Öte yandan, ortaöğretimde çalışacak olan yabancidil öğretmeninin de maddi açıdan acilen tatmin edilmesi gerekmektedir. Öteki branş öğretmenlerine göre dışarda daha iyi şartlarla iş bulma imkanı olan bu elemanlara mutlaka bir ayrıcalık getirilmelidir. Daha erken terfi, yurt dışına gönderilme, tazminat vb. gibi. Lise ve ortaokul öğretmenleri arasındaki zorunlu ders yükü konusundaki eşitsizlik de giderilmelidir.

10. Başarılı öğretmen ödüllendirilmeli. Meslek yönünden yardıma ihtiyacı olanlar sık sık hizmet-içi ve başarılı oldukları takdirde yurt dışı kurslarına gönderilerek buralarda izlenmelidir.

11. Yabancidil öğretmenleri için kılavuz-dergi niteliğinde sürekli yayınlar gönderilmeli, bu yayınlarda meslek bilgileriyle ilgili sorular ve sorunlar işlenmeli, yenilikler, yeni kitaplar ve gelişmeler tanıtılmalıdır. Hatta ilgili bakanlık düzeyinde bir merkez kurularak buradan bu tür yayınlar ve yardıma ihtiyaç duyan öğretmene de araç ve gereçler gönderilmelidir.

12. Ortaöğretimde yabancidil dersleri zorunlu ders olmaktan çıkarılıp seçimlik ders listesine konulmalı. Böylelikle kalabalık sınıfların önüne geçilebileceği gibi yabancidil öğretmenine duyulan ihtiyaç da azalacaktır. Gönüllü öğrencilerle, hem öğretmen hem de öğrenciler not korkusundan uzak zevkli ve sonuç alınabilen dersler yapabileceklerdir. Bu sayede, önerilerimin 1. ve 2. maddelerinde sözünü ettiğim lisans öğrenci sayısının indirilmesi ve akademik kariyerli öğretim elemanından yoksun yabancidil bölümlerine öğrenci alınmasından vazgeçilmesiyle ortaya çıkacak olan yabancidil öğretmen açığı belirli bir süre hissedilmeyecektir. Tartışmaya açık olan bu öneriler sizlerin de katkılarıyla zenginleşecektir. Hepinize saygılar sunarım. Aydınlik günlere, mutlu yarınlara.